

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī*

VSK.S.Li.1. Indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.1.1. Atpazīst un interpretē personības iezīmes – īpašības, indivīda sociālās, emocionālās prasmes. Daudzveidīgos piemēros analizē ieradumu veidošanās mehānismus, plāno saviem mērķiem atbilstošu labvēlīgu ieradumu veidošanās darbības, izvērtējot personisko pieredzi. Novērtējot savas zināšanas un intereses, pieņem lēmumus, plāno savu nākotnes karjeru, izvairoties no augsta riska uzvedības, lai iekļautos darba tirgū un nepakļautu sevi sociālās atstumtības riskiem.	S.O.1.1. Pamatojoties uz paša veidoto savas personības raksturojumu, vērtē savas stiprās un vājās puses, izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū, respektējot vajadzības un vērtības.	S.A.1.1. Izmantojot kritisko domāšanu, formulē savas vērtības, izvērtē individuālās zināšanas, prasmes un atpazīst iztrūkstošo. Pieņem lēmumus par prasmju attīstīšanu un profesionālo pilnveidi savas turpmākās karjeras vadībai, lai elastīgi pielāgotos pārmaiņām.
S.V.1.2. Nosaka sociāli emocionālos, bioloģiskos un vides faktorus, kas ietekmē cilvēka personības attīstību un veselību. Raksturo dažādas savstarpējo attiecību formas, vērtē laulības un ģimenes lomu cilvēka personības attīstībā. Praktiskos piemēros atpazīst un sadarbojoties salīdzina sociālo procesu norises un cilvēku emocijas, motīvus un uzvedību.	S.O.1.2. Nosaka sociāli emocionālo, bioloģisko un vides faktoru nozīmi cilvēka uzvedībā, nošķirot vēlamo no reālās rīcības, atbildīgi izvērtē savu rīcību, iesaistoties sociālās attiecībās. Sadarbojoties piedāvā iespējamus risinājumus atbalsta pasākumu īstenošanai, kas palīdzētu pārvarēt negatīvu iedzimto vai vides/audzināšanas faktoru ietekmi uz indivīda dzīves kvalitāti, tajā skaitā veselību, un nākotni.	S.A.1.2. Raksturo sociālo attiecību daudzveidību un cilvēku mijiedarbību saskarsmes procesā. Kritiski izvērtē indivīdu aktivitātes izpausmes un cēloņsakarības.
S.V.1.3. Diskutē par mūsdienu ētiskajām problēmām, piemēram, cilvēku vēlmēm un vajadzībām veselības jomā, piedāvā to risinājumus un skaidro to nozīmi dzīves kvalitātes veidošanā. Formulē personisko dzīves pozīciju. Analizē kultūras un reliģisko tradīciju lomu mūsdienu ētisko problēmu risināšanā.	S.O.1.3. Diskutē un vada diskusiju par taisnīgumu, tiesiskumu un mūsdienu ētiskajām problēmām, piedāvā to risinājumus, izmantojot dažādas jēdziena "cilvēks" interpretācijas. Reflektē par cilvēces rašanās procesu un formulē 21. gs. tendences to skaidrojumos.	S.A.1.3. Izmantojot piemērus no dzīves, kritiski izvērtē dažādas ētikas teorijas, saistot tās ar savu pieredzi, skaidro to lietojuma problēmas un iespējas.

*Ministru kabineta noteikumi Nr. 416 par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem, Rīgā, 2019. gada 3. septembrī.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.1. Indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus.		
Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
		S.A.1.4. Diskutē par teorijām, kas skaidro cilvēka izcelšanos, veido analogijas ar savu personisko pasaules redzējumu un to, kā tas ietekmē individuālo vēstures izpratni.
S.V.1.4. Nosaka dažādos piemēros konkrētus morālās un juridiskās atbildības veidus un izpausmes. Interpretē indivīda pienākumus un tiesības (dilemma starp tiesību "burtu" un "garu"), lai kritiski novērtētu tiesību principu darbību realitātē.	S.O.1.4. Nosaka piemēros balstītas sakarības un prognozē tiesisko risinājumu situācijām, kur iespējama juridiskās atbildības iestāšanās, lai kritiski vērtētu tiesību principu darbību realitātē un brīvību ierobežojuma būtību.	S.A.1.5. Nosaka juridiskās atbildības veidus, analizē konkrētus piemērus dažādās dzīves situācijās, skaidro to nozīmi indivīda tiesību aizsardzībā, sabiedrības attīstībā un efektīvā pārvaldībā.
		S.A.1.6. Analizē dažādus tiesiskus strīdus un tiesiskās attiecības tajos, piemēklē tām atbilstošas regulējošās normas, prognozē tiesisko risinājumu situācijām, veido argumentētus secinājumus par tiesībaizsardzības mehānismiem.
	S.O.1.5. Rūpējoties par sevi un līdzcilvēkiem, veicinot personisko izaugsmi, izvērtē savas iespējas un vajadzības. Iesaistās dažādās sociālās aizsardzības – sociālās politikas – aktivitātēs.	S.A.1.7. Diskutē par cilvēku vajadzībām, vērtībām un analizē dažādas taisnīguma izpratnes, lai veicinātu taisnīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem, piedalās/vada sabiedrības labklājības veicināšanas un sabiedrības kopīgo interešu īstenošanas aktivitātes.
S.V.1.5. Izmantojot Latvijas vēstures 20. gs. piemērus, pamato un uzskaita kritērijus indivīda piederības izjūtai valstij. Skaidro savas saiknes ar Latvijas valsti, veido savu aktīvā pilsoņa plānu un īsteno daļu no tā.	S.O.1.6. Izmantojot piemērus no pagātnes un tagadnes, diskutē par nacionālās identitātes lomu valstiskās identitātes veidošanā, valstsgribas, valstiskuma un nepārtrauktības stiprināšanā.	S.A.1.8. Ar piemēriem skaidro, kāpēc sociālā identitāte ir mainīga. Piedāvā un īsteno konkrētas rīcības iniciatīvas, kas vērstas uz nacionālās, reģionālās vai vietējās identitātes apzināšanos.
		S.A.1.9. Analizē sabiedrības noslāņošanos un sociālās mobilitātes iespējas dažādos laikos un vidēs. Saistot ar personisko pieredzi, modelē lokālo un globālo procesu ietekmi uz dažādiem sabiedrības slāņiem/grupām.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.2. Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība.		
Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.2.1. Izmantojot piemērus no vēstures par varas un valdīšanas formām un politiskajiem režīmiem Latvijā un pasaulē 20.–21. gs., zināšanas par legalitāti un legitimitāti, pamato, kā reakcionāras vai radikālas sabiedrības idejas ietekmē represīvas un neiecietīgas politikas veidošanos.	S.O.2.1. Analizē mūsdienās pastāvošos politiskos režīmus, lai noteiktu un pamatotu, vai un kā tie īsteno etnocentrisku, šovinistisku vai citādi neiecietīgu politiku. Modelē stratēģijas un īsteno to elementus, ar kuru palīdzību nepieļaut ekstrēmas rīcības, neiecietīgas politikas nostiprināšanos un attīstību demokrātiskā sabiedrībā.	S.A.2.1. Izmantojot mūsdienu un vēstures piemērus, analizē individu vai grupu vēlmi, iespējas iegūt varu un realizēt to dažādos politiskajos režīmos. Izvērtē demokrātijas stiprināšanas iespējas un iesaistās dažādās aktivitātēs, kas veicina pilsoniskas sabiedrības veidošanos valstī.
	S.O.2.2. Argumentē viedokli par dažādām varas izpausmēm, to nozīmi individu, grupu, sabiedrības un organizāciju mijiedarbībās, konstatē daudzveidību mūsdienu sabiedriskajos un politiskajos notikumos, lai kritiski vērtētu iespējamo notikumu attīstību.	S.A.2.2. Izvērtē pārvaldes un labas pārvaldības nepieciešamību, sabiedrības iesaisti un konsultāciju procesu, salīdzina sociālo partneru (darba devēju un arodorganizāciju) dialoga iespējas, lai salāgotu divu pušu – darba devēju un darba ņēmēju – intereses, izstrādā sociāli atbildīgas iniciatīvas, ņemot vērā sociālās, politiskās un ekonomiskās problēmas sabiedrībā.
S.V.2.2. Analizē varas dalīšanas principu demokrātiskā sabiedrībā un Eiropas Savienības, valsts un pašvaldību funkcijas. Pamato sabiedrības pārvaldīšanas un institūciju nepieciešamību. Skaidro mediju varas nozīmi un funkcijas, saistot tās ar personisko pieredzi, novērtē vārda brīvības nozīmi un ietekmi.	S.O.2.3. Izmantojot teorijas par sabiedrības pārvaldīšanu, izpēta Eiropas Savienības, valsts un pašvaldību funkciju īstenošanu un risina problēmu varas dalīšanas, tai skaitā subsidiaritātes, proporcionalitātes un kontroles/līdzsvara mehānismu darbībā. Analizē medijus kā varas instrumentu, lai vērtētu individu un sabiedrības ietekmējamību.	S.A.2.3. Salīdzina "ideālas valsts" un anarhistiskas (bezvalsts) idejas ar citiem sabiedrības pārvaldīšanas modeļiem/idejām dažādos vēstures periodos un laikmetos. Izmantojot teorijas, pamato valdības nepilnību gadījumus, piedāvā iespējamus sabiedrības pārvaldīšanas uzlabojumus.
S.V.2.3. Izmantojot Latvijas 20. gs. vēstures un aktuālo politisko notikumu piemērus, kritiski vērtē politisko partiju nozīmīgumu sabiedrības attīstībā. Diskutē par pilsoņu pienākumiem un politiskās līdzdalības iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanu, tai skaitā iesaistoties vēlēšanu procesos valstī.	S.O.2.4. Izsaka un pamato viedokli par savu ideoloģisko pārliecību un iesaistīšanos gan politiskās, gan pilsoniskās aktivitātēs, tai skaitā analizē partiju grupu Eiropas Parlamentā ideoloģiskās un interešu atšķirības. Diskutē par legitimitāti un demokrātiskām vērtībām, Latvijas pilsoniskās sabiedrības veidošanos un attīstību.	S.A.2.4. Analizē dažādas vēlēšanu sistēmas un procesus, gan pilsoniskās, gan politiskās kultūras izpausmju piemērus. Izmantojot savu pieredzi, izvērtē gan aktīvas līdzdalības, gan pasīvas politiski atsvešinātas neiesaistīšanās iemeslus.
S.V.2.4. Pamatojot ar faktiem, izvirza pieņēmumus par ekonomikas attīstību un labklājības līmeņa pieaugumu noteicošiem faktoriem Latvijā un citās valstīs.	S.O.2.5. Analizē ekonomikas izaugsmes rādītājus un dažādus labklājības mērus, tiesisko regulējumu un ekonomikas virzītājspēkus, lai izskaidrotu valsts attīstības līmeni Latvijā un veiktu starpvalstu salīdzinājumus konkrētā laikposmā.	S.A.2.5. Diskutē par valsts un pašvaldību politiku un iespējām veicināt Latvijas un pašvaldību ilgtermiņa attīstību, skaidro valstu un pašvaldību konkurētspēju ietekmējošos faktorus un analizē Latvijas un atsevišķu pašvaldību konkurētspējas priekšrocības (t. sk. cilvēkresursu nozīmi).

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.2. Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība.		
Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
		S.A.2.6. Skaidro sakarību starp konkurenci, ražošanas faktoru izmantošanas efektivitāti un valsts vai pašvaldības labklājības līmeni. Spēj argumentēt, kādos gadījumos ar regulējumu noteikti ierobežojumi palielina sabiedrības labklājību un kādos gadījumos rada labklājību samazinošas tirgus barjeras.
	S.O.2.6. Analizē Latvijas valsts budžetu un pašvaldību kopbudžetu, tā izlietojuma sadalījumu. Izvērtē, kā Eiropas Savienības daudzgadu budžets atbilst nacionālām un vietējām prioritātēm. Veido priekšlikumus jaunām iniciatīvām, kas sekmētu valsts attīstību ilgtermiņā.	S.A.2.7. Risinot konkrētu problēmu, izvērtē no valsts budžeta, pašvaldības budžeta un citiem viedokļiem vairākas paša veidotas politikas alternatīvas.
S.V.2.5. Diskutē par fiskālās un monetārās politikas lomu straujas izaugsmes un krīžu situācijās, vērtē un piedāvā priekšlikumus, kā valsts var mazināt ekonomikas cikliskuma negatīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību.	S.O.2.7. Ar kopējā pieprasījuma un piedāvājuma jēdzienu palīdzību modelē monetārās un fiskālās politikas lēmumu mijiedarbību, lai noteiktu piemērotākās politikas izvēli.	S.A.2.8. Diskutē par valsts atbalsta instrumentu piemērošanas problēmām, skaidro, kādas politiskas, ekonomiskas vai komunikatīvas rīcības būtu piemērotākās valsts pārvaldei un pašvaldību pārvaldei Latvijā.
		S.A.2.9. Izmantojot kopējā pieprasījuma un piedāvājuma jēdzienu, argumentē optimālo politikas kombināciju dažādās situācijās, skaidro fiskālās un monetārās politikas ierobežojumus jauktajā ekonomikā un salīdzina tos ar citām ekonomikām (tradicionālā, komandekonomika, brīvā tirgus ekonomika).
S.V.2.6. Analizē tiesiskuma ievērošanu, ētiku un interešu konfliktu dažādos gadījumos.	S.O.2.8. Analizē amatpersonu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju rīcības tiesiskumu un ētiku dažādās situācijās. Novērtē likumību un nelikumību, atpazīst reāli vai potenciāli koruptīvas situācijas, kā arī atšķir korupciju no interešu konflikta, politiskās ietekmes, lobēšanas un citiem tuvu stāvošiem, bet ne identiskiem fenomeniem.	S.A.2.10. Analizē konkrētus lobēšanas, korupcijas, valsts "sagrābšanas/ nozagšanas" un tiesiskuma ievērošanas jēdziena lietojumu piemērus dažādās politiskajās vidēs. Argumentē lobēšanas ietekmi uz sabiedrības, pašvaldības un valsts attīstību.
S.V.2.7. Patstāvīgi un kritiski novērtē reālās dzīves piemērus, kuros notiek tiesību normu sadursme, skaidro tiesību normu juridisko spēku un aktualitāti konkrētās situācijās, lai pamatotu to, kā tiesības mainās un pielāgojas sabiedrības vajadzībām.	S.O.2.9. Analizējot Latvijas un starptautiskos tiesību avotus, vērtē tiesību jaunrades principa, sabiedrības interešu, tai skaitā indivīda un grupas, vērtību atspoguļojumu tiesiskajā regulējumā.	S.A.2.11. Salīdzina un analizē vietējās, nacionālās un starptautiskās tiesību normas, lai argumentētu viedokli par to izcelšanos, ietekmi, aktualitāti, hierarhisko spēku un atbilstību sabiedrības interesēm, izstrādā priekšlikumus pastāvošo normatīvo aktu (likumu, noteikumu u. c.) uzlabošanai un iesniedz tos atbildīgajām institūcijām (piemēram, pašvaldībai, Saeimai).

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.2. Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība.		
Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.2.8. Novērtē situācijas, kurās tiek ierobežotas cilvēktiesības, saskatāmas represiju izpausmes un cilvēkdrošības apdraudējums, lai analizētu tiesisko regulējumu un izstrādātu preventīvu rīcību.	S.O.2.10. Vērtē dažāda veida avotus par cilvēktiesībām un vietējās kopienas tiesībām, cilvēkdrošību un to sargājošajām institūcijām, lai diskutētu par tiesiskā regulējuma atbilstību vai neatbilstību sabiedrības interesēm.	S.A.2.12. Izmantojot dažādus informācijas avotus par cilvēktiesību, vietējās kopienas tiesību un cilvēkdrošības jautājumiem, izstrādā rīcības plānu un īsteno daļu no tā sabiedrības izglītošanai un mūsdienu verdzības formu mazināšanai.
	S.O.2.11. Pamato visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas nozīmi kolektīvās drošības garantēšanai.	S.A.2.13. Izvērtē situācijas, kurās tiek apdraudēta kolektīvā drošība un veselība, cieņa un cilvēktiesības, piedāvā iespējamo draudu novēršanas risinājumus.
	S.O.2.12. Analizē reliģiju lomu personības un sabiedrības vērtību sistēmas izveidē un pastāvēšanā. Saistot ar personisko pieredzi, vērtē reliģiju ietekmi uz sabiedriskajiem, politiskajiem procesiem un iesaisti problēmu risināšanā dažādās valstīs.	S.A.2.14. Kritiski izvērtē valsts un baznīcas attiecību modeļus dažādās valstīs, reliģisko organizāciju lomu sabiedrības un valstiskuma attīstības kontekstā. Iecietīgi izturas pret dažādu pasaules redzējumu pastāvēšanu sabiedrībā.
S.V.2.9. Salīdzina valstis un reģionus pēc dažādām pazīmēm, novērtējot Latvijas ieguvumus un zaudējumus no ekonomiskās un politiskās sadarbības globalizācijas apstākļos, lai apzinātos savas un uzņēmēju iespējas un tiesības, veicot darījumus.	S.O.2.13. Vērtē teritoriālo izmaiņu un sabiedrības modernizācijas ietekmes, lai skaidrotu globalizācijas procesa attīstību, cēloņus, sekas un pārnacionālu organizāciju lomu ekonomisko un politisko jautājumu risināšanā.	S.A.2.15. Skaidro pašvaldību, valstu vai reģionu sociālekonomiskās attīstības telpiskās atšķirības, resursu nepietiekamības un nevienlīdzības cēloņus, salīdzina pārnacionālu organizāciju, starptautisku politisku, publisku un privātu veidojumu intereses, lai izvērtētu ietekmi uz lokāliem notikumiem, nacionālo politiku, modelējot gan valstu, gan uzņēmējdarbības veidu attīstību un argumentētu sabiedrības vajadzību iesaistīties šo problēmu risināšanā.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.3. Labklājību rada ilgtspējīga un atbildīga saimniekošana, saglabājot mantotās vērtības, vairojot savu turīgumu un rūpējoties par nākamajām paaudzēm.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.3.1. Analizē radošu izpausmju tiesiskā regulējuma pamatprincipus un to nozīmīgumu, lai ievērotu un aizsargātu intelektuālo īpašumu.	S.O.3.1. Vērtē radošu izpausmju tiesisko regulējumu, lai ievērotu, aizsargātu un pamatotu intelektuālā īpašuma nozīmīgumu.	S.A.3.1. Aizsargā paša un citu radītus produktus. Izmantojot piemērus, nosaka intelektuālā īpašuma un autorības daudzveidīgo aspektu lietojuma iespējas.
		S.A.3.2. Diskutē par zinātnes kā ilgtspējīga resursa nozīmi, ar piemēriem pamato atklājumu un inovāciju nozīmību sabiedrības un ekonomikas attīstībā, lai attīstītu jaunu vērtību vai produktu.
	S.O.3.2. Attīstot uzņēmējdarbībai svarīgās komunikācijas prasmes, nosaka patērētāju problēmas un piedāvā jaunus risinājumus vai uzlabotus produktus, kas varētu veicināt attīstību un ilgtspēju.	S.A.3.3. Diskutē un kritiski izvērtē lēmumu pieņemšanas procesu, uzdrīkstēšanos un radošu pieeju jaunu produktu radīšanā.
S.V.3.2. Atlasa un analizē informāciju par uzņēmuma dibināšanas un likvidēšanas nosacījumiem; prezentē ideju un plāno sava iespējamā nākotnes uzņēmuma darbību.	S.O.3.3. Modelē sava uzņēmuma darbību, tā būtiskākos resursus un procesus ražošanā un pakalpojuma sniegšanā, lai plānotu savu komercdarbību.	S.A.3.4. Analizē dažādas komercdarbības formas ekonomiski un juridiski, aprēķina alternatīvās izmaksas, lieto atšķirīgas argumentācijas stratēģijas, lai izteiktu viedokli par atbilstošāko komercdarbības formu noteiktā situācijā.
		S.A.3.5. Izmantojot radošo un dizaina domāšanu, saskata iespējas uzlabot esošo situāciju. Grupās izstrādā biznesa ideju un plānu, saimniecības nozares attīstības plānu vai produkta attīstības koncepciju dažādos mērogos un prognozē produkta virzības stratēģiju tirgū.
		S.A.3.6. Pārliecinās par saimnieciskās darbības finansēšanas iespējām, realizē savu produkciju vietējas nozīmes uzņēmējdarbības pasākumos, lai, veicot saimnieciskās darbības uzskaiti, analizētu savas uzņēmējdarbības rentabilitāti.
		S.A.3.7. Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamos riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.3. Labklājību rada ilgtspējīga un atbildīga saimniekošana, saglabājot mantotās vērtības, vairojot savu turīgumu un rūpējoties par nākamajām paaudzēm.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.3.3. Atlasa un analizē informāciju par darba samaksas un darba tiesiskā regulējuma variantiem Latvijā un sadarbojoties veido kopīgu priekšrocību un trūkumu apkopojumu, lai spētu izvērtēt un noslēgt savai darbībai atbilstošu līgumu. Skaidro darba algas veidošanās principus, tos praktiski modelējot dotajos scenārijos, kā arī skaidro nodokļu nomaksas nozīmi un ietekmi uz valsts budžeta veidošanos.	S.O.3.4. Pēta dažādus darba samaksas variantus Latvijā, lai, balstoties uz darba tiesību sistēmu un spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, skaidrotu samaksu ietekmējošos faktorus un atšķirības dažādās valstīs.	S.A.3.8. Argumentē cilvēkresursu nozīmību uzņēmējdarbībā, raksturo galvenās cilvēkresursu vadīšanas darbības uzņēmumā un to atšķirības dažādu nozaru uzņēmumos. Analizē dažādu paaudžu darbinieku motivējošos faktorus.
S.V.3.4. Nosaka dažādus privātpersonas riskus un to novēršanas iespējas, lai plānotu tiesiskās aizsardzības pasākumus un garantētu savas dzīvības, veselības, finanšu līdzekļu un īpašuma drošību.	S.O.3.5. Nosaka dažādus uzņēmējdarbības riskus un to novēršanas iespējas, lai plānotu tiesiskās aizsardzības pasākumus un garantētu finanšu līdzekļu un īpašuma drošību.	S.A.3.9. Salīdzina nacionālās un starptautiskās finanšu, patērētāju, komerciesību un nodokļu tiesību normas un tiesībsargājošo institūciju darbību, analizē tiesību normu piemērošanu dažādās dzīves situācijās, lai izvērtētu patērētāja un uzņēmēja tiesību aizsardzības mehānismus.
S.V.3.5. Pārvalda savus finanšu līdzekļus, lai, analizējot savu budžeta piemēru, dzīvotu tā ietvaros, nepieļautu pārtēriņu ikdienas situācijās un rastu iespējas ieņēmumus palielināt.	S.O.3.6. Analizē dažādus finanšu līdzekļu izlietojuma un ieguldījuma veidus, finanšu pakalpojumu cenas, alternatīvas izmaksas un to ietekmi uz personīgo budžetu.	S.A.3.10. Argumentē, kā dažādi faktori ietekmē naudas vērtību dažādos laikos lokāli un globāli, analizējot konkrētās ekonomiskās situācijas, izvērtē norēķinu veidu piemērotību, riskus un to novēršanas iespējas.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.3. Labklājību rada ilgtspējīga un atbildīga saimniekošana, saglabājot mantotās vērtības, vairojot savu turīgumu un rūpējoties par nākamajām paaudzēm.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
		S.A.3.11. Atšķir dažādus finanšu tirgus un to īpatnības (banku sektors un aizdevumi/uzkrājumi, akciju tirgus, obligāciju tirgus, savstarpējās aizdevumu platformas), skaidro katra tirgus attīstības tendences, lai izvērtētu personīgos ieguvumus vai zaudējumus tirgus izmaiņu rezultātā.
S.V.3.6. Salīdzina valstu vai reģionu saimniecības struktūras un saskata sakarību starp noteiktu nozaru attīstību un pieejamajiem resursiem, saražoto preču un pakalpojumu apjomu.	S.O.3.7. Raksturo saimniecības nozaru izvietojuma likumsakarības valstīs, reģionos un pasaulē, novērtējot teritorijas saimniecības attīstību ietekmējošo faktoru nozīmi.	S.A.3.12. Analizē un skaidro mūsdienu starptautiskās saimniecības organizēšanas un darbības principus (transports, komunikāciju tehnoloģijas, loģistika), to ietekmi uz izmaiņām valsts, reģiona un pasaules saimniecības telpiskajā struktūrā un sabiedrībā, preču un pakalpojumu plūsmu virzieniem un apjomu.
		S.A.3.13. Analizē ilgtspējīgas darbības priekšrocības dažādos mērogos (tajā skaitā pilsēta kā sistēma) un plāno ilgtspējīgas izaugsmes pasākumus, izvērtējot gan personiskos, gan sabiedrības kopējos ieguvumus no šo darbību veikšanas.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li. 4. Apzinoties un iepazīstot kultūru daudzveidību un globalizācijas procesus, izprotot dažādu kultūru atšķirības un konfliktus, rodas cieņa starpkultūru saskarsmē.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.4.1. Izmantojot piemērus, analizē dažādu kultūru izpausmes, to materiālās un garīgās vērtības un pieredzi, lai attīstītu iecietību un prasmi rīkoties dažādās situācijās, balstoties savās un cienot citu vērtības.	S.O.4.1. Meklē un atrod kopsakarības starp notikumiem dažādos vēstures periodos un sabiedrībās, skaidro, ka vērtības laika gaitā var mainīties un kā tās ietekmē aktuālu lēmumu pieņemšanu. To darot, analizē dažādu pretrunīgu vērtību līdzaspastāvēšanu, meklē kopējās ētiskās vērtības dažādās kultūrās, reliģiskajās tradīcijās.	S.A.4.1. Skaidro analogijas starp lokāliem un globāliem notikumiem dažādās sabiedrībās un pretrunīgu vērtību līdzaspastāvēšanu gan pagātnē, gan tagadnē, lai pilnveidotu savu priekšstatu par dažādām rīcības iespējām vērtību plurālisma apstākļos un veidotu savas ētiskas, likumīgas un pamatotas rīcības stratēģijas situācijām, kurās jāsaskaras ar citu vērtībām.
		S.A.4.2. Analizē reliģisko tradīciju kā mainīgu vēstures fenomenu un tās lomu dažādos konfliktos. Diskutē par starpetnisko iecietību dažādos saskarsmes apstākļos un izvērtē indivīdu rīcības izpausmes tajos.
S.V.4.2. Analizē piemērus publikācijās par reliģisko kopienu darbību, lai apzinātos vērtības, iecietīgi izturas pret reliģiskajām tradīcijām.	S.O.4.2. Skaidro, kā reliģijas radušās vēstures gaitā un kā tās mainās mijiedarbībā ar kultūru, analizē atšķirības starp skaitliski lielajām pasaules reliģijām, lai izprastu starpreliģiju dialoga nozīmi un jaunu reliģisku kopienu veidošanās iemeslus.	S.A.4.3. Analizē dažādu reliģiju attīstību un jaunu reliģisku kustību veidošanās iemeslus. Skaidro reliģijas iekļaujošo un izslēdzošo dabu mūsdienu sabiedrībā un tiesības mainīt reliģisko piederību.
S.V.4.3. Izzina Latvijas kultūrvēsturisko mantojumu un iesaistās tā aizsargāšanā un saglabāšanā. Veido pamatotu viedokli par kultūras mantojumu, tajā skaitā kristietības ietekmē veidojušos, kā kopīgas vēsturiskās un sociālās atmiņas avotu.	S.O.4.3. Iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā, piedāvā ieteikumus citām iespējamām, ar kopšanu un saglabāšanu saistītām aktivitātēm.	S.A.4.4. Izpēta un pierāda kultūras mantojuma kā kopīgas vēsturiskās atmiņas avota nozīmi, tā lomu etniskās un nacionālās identitātes stiprināšanā, lai veidotu saikni ar pagātņi.
		S.A.4.5. Popularizē plašākai sabiedrībai autentiskas liecības par vēstures notikumiem un procesiem, lai iesaistītu plašāku sabiedrību vēstures liecību saglabāšanā.
	S.O.4.4. Raksturo dažādu kultūru un to elementu telpisko izvietojumu pasaulē, izmantojot informācijas avotus un kartogrāfiskos materiālus.	S.A.4.6. Skaidro kultūrainavu atšķirības dažāda mēroga teritorijās un izmaiņu cēloņus, veicot gadījumu studiju izpēti un izmantojot informācijas avotus.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.5. Laika gaitā sabiedrība cilvēku daudzveidīgas darbības un citu cēloņu ietekmē piedzīvo pārmaiņas.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.5.1. Salīdzina dažādus vēstures periodizācijas veidus un atšķirīgus vēstures interpretācijas piemērus. Skaidro, ka vēsture ir strukturēta pagātnes interpretācija, ko var skaidrot atšķirīgi atbilstoši dažādu sabiedrības grupu interesēm, ar piemēriem pamato, kā vēstures interpretācija ietekmē sabiedrības rīcību.	S.O.5.1. Argumentēti skaidro, ka vēsture ir strukturēta pagātnes interpretācija, ko iespējams periodizēt, izmantojot dažādus kritērijus, kā arī skaidrot atbilstoši dažādām interesēm. Analizējot atšķirīgas vēstures interpretācijas, secina, ka var izmantot vienus un tos pašus notikumus, bet uzsvērt atšķirīgus to cēloņus, izpausmes un sekas, līdz ar to radot atšķirīgus stāstus par pagātni.	S.A.5.1. Veido un patērē produktus, kuros iekļauta vēstures interpretācija. Izmantojot savu personisko pieredzi, analizē, kā vēstures interpretācijas mijiedarbojas ar mūsdienu politisko un sociālo vidi, komerciju, mārketingu un kultūru.
	S.O.5.2. Salīdzina dažādas laika izpratnes, skaidro, kā cilvēku rīcību un sabiedrības attīstību ietekmē izpratne par laiku.	S.A.5.2. Pēta laika apzīmējumu (tajā skaitā "labie, zelta laiki", "sliktie, jūga laiki") interpretācijas dažādos vēstures periodos, nosaka to mērķus, kritērijus un ietekmi, argumentē, kā attieksme pret dažādiem laika periodiem atklāj konkrētajā sabiedrībā kultivētās un individuālās vērtības un ietekmē sociālos procesus šajā sabiedrībā.
S.V.5.2. Izmantojot Latvijas un pasaules 20. gs. vēstures piemērus, skaidro, kāpēc indivīda apziņa ir subjektīva un atmiņa ir selektīva, lai atklātu, kā saskarsmē ar citiem veidojas vēsturiskā atmiņa un vēsturiskā apziņa.	S.O.5.3. Salīdzina dažādu "stāstītāju" vēstures stāstus par vieniem un tiem pašiem notikumiem un pamato, ka vēstures stāsts ir vienlaikus vienots un atšķirīgs dažādos līmeņos – lokālajā, nacionālajā, reģionālajā, eiropeiskajā un globālajā.	S.A.5.3. Izmantojot naratīvu un diskursa jēdzienu, salīdzina un atpazīst dažādas cilvēku dzīves un notikumu interpretācijas, skaidro atšķirības vēstures un aktuālo procesu kontekstā.
	S.O.5.4. Pēta vēsturisko notikumu daudzveidību lokālajā, nacionālajā, Eiropas un pasaules līmenī, to cēloņsakarības, analizējot sabiedrības attīstības procesus.	S.A.5.4. Dažādām auditorijām skaidro cilvēka domāšanas rezultātu saistību ar notikumiem un pārmaiņām sabiedrībā, pamatojoties uz analogijām starp dažādu ideju attīstību un vēstures kontekstu.
S.V.5.3. Analizējot indivīda rīcības piemērus dažādās vēstures situācijās, skaidro, kā cilvēka individuālās īpašības un vēsturiskie apstākļi ietekmē cilvēka un sabiedrības mijiedarbību.	S.O.5.5. Argumentē, ka indivīda rīcību dažādos vēstures posmos nosaka gan cilvēka individuālās īpašības, gan arī vēstures situācijas, lai skaidrotu cilvēka un sabiedrības mijiedarbības pamatprincipus un modelētu savu rīcību.	S.A.5.5. Argumentē, kāpēc pagātnes un tagadnes notikumi, procesi un fenomenī tiek uztverti ar shēmu, arhetipu, stereotipu un mītu palīdzību, lai izskaidrotu, kāpēc indivīdiem un sabiedrībai ir vēlme identificēties ar pagātnes notikumiem, un atšifrē dažādu sabiedrības grupu domāšanas un rīcības paradumus.
S.V.5.4. Izmantojot konkrētus piemērus, pamato, ka ikvienas nācijas vēsture ir unikāla, bet vienlaikus tā ir arī pasaules vēstures sastāvdaļa.	S.O.5.6. Izvērtē faktus par nācijas vēsturi, lai pamatotu, ka ikvienai nācijai ir savs vēstures stāsts par "kopīgo pagātni".	S.A.5.6. Argumentēti skaidro, kāpēc un kā kolektīvā identitāte un ar to saistītās telpiskās struktūras laika gaitā mainās, lai izprastu šo izmaiņu cēloņus un sekas, veidojot atbildīgu attieksmi pret pagātni.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.5. Laika gaitā sabiedrība cilvēku daudzveidīgas darbības un citu cēloņu ietekmē piedzīvo pārmaiņas.		
Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
		S.A.5.7. Analizējot saprašanās problēmas un sensitīvisma ietekmi uz komunikāciju multikulturālā (multietniskā, multirelīģiskā) sabiedrībā, ar piemēru palīdzību novērtē līdzīgas problēmsituācijas pagātnē un tagadnē.
	S.O.5.7. Skaidro, kā vēsturē notikusi cīņa par resursiem, kā resursu pieejamība ietekmējusi vēstures gaitu, kā vide un saimniecība mijiedarbojas ar sabiedrību un tās kultūru pagātnē un mūsdienās.	S.A.5.8. Ar piemēriem skaidro, kā vēsturē notikusi cīņa par resursiem un to pieejamību ietekmējusi vēsturiskās attīstības gaitu, lai iegūtu priekšstatu par dažādām cilvēku grupām, kas iesaistītas cīņās par resursiem, un attīstītu izpratni par indivīda sociālo atbildību.
	S.O.5.8. Skaidro iedzīvotāju skaita izmaiņu telpiskās likumsakarības pasaulē, to cēloņus un sekas, saskatot nozīmīgākos valsts vai reģiona dabisko pieaugumu ietekmējošos faktorus, veicot nepieciešamos aprēķinus, vērtējot iedzīvotāju demogrāfisko struktūru.	S.A.5.9. Prognozē iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamiku pašvaldībās, valstīs vai reģionos, izvērtējot dažādu dabisko pieaugumu ietekmējošo faktoru nozīmi, un izmanto demogrāfiskās pārejas teoriju un demogrāfiskos rādītājus, veidojot kartogrāfiskos materiālus.
S.V.5.5. Raksturo un salīdzina apdzīvojuma un apdzīvotības izmaiņu dinamiku dažāda mēroga teritorijās, to ietekmi uz apdzīvojuma un apdzīvotības reģionālo atšķirību veidošanos Latvijā un pasaulē.	S.O.5.9. Skaidro teritorijas apdzīvojuma un apdzīvotības izmaiņu cēloņus, to ietekmi uz teritorijas apdzīvojuma sistēmas, apdzīvoto vietu funkciju un cilvēka dzīves vides izmaiņām attīstītajās un attīstības valstīs, analizējot iekšzemes un starptautiskās migrācijas un valstu vai reģionu ekonomiskās izaugsmes rādītāju telpiskās likumsakarības.	S.A.5.10. Analizē pilsētas telpisko struktūru, saskata tās attīstības posmus un faktorus, kas tos ietekmē, funkcionālo zonu izmaiņas, salīdzinot dažādu pilsētu telpiskos plānojumus ar teorētiskajiem modeļiem un veidojot kartogrāfiskos materiālus.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārējā vidējā izglītības standartā, beidzot vispārīgā, optimālā vai augstākajā apguves līmenī

VSK.S.Li.6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
S.V.6.1. Atrod, atlasa, novērtē un izmanto informāciju saskaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem.	S.O.6.1. Salīdzina informācijas avotu daudzveidību pēc noteiktiem kritērijiem, nosaka to uzticamību. Apkopo šo informāciju un secina. Izmanto uzticamos avotus gūto informāciju saviem mācību mērķiem.	S.A.6.1. Analizē dažādus avotus, izmantojot kritērijus informācijas kvalitātes izvērtēšanai, lai pilnveidotu savas analītiskās spējas un argumentētu spriedumu veidošanas prasmi, veidotu savu viedokli un konfrontētu to ar citu viedokļiem.
S.V.6.2. Atšķir faktos un pierādījumos balstītas zināšanas no nepamatotiem viedokļiem, uzskatiem un maldīgas informācijas, lai, izmantojot kritērijus, pilnveidotu savas analītiskās spējas.	S.O.6.2. Atšķir zinātniskās izziņas formas no zinātnes alternatīvām, kritiski izvērtē avotus, interpretē faktus un vispārina teorētisko pamatu, lai iegūtu patiesu informāciju un radītu jaunas zināšanas.	S.A.6.2. Plāno pētījuma soļus, lai grupētu informāciju un lietpratīgi, kritiski analizētu faktus un viedokļus, lai veidotu savu viedokli un izvērtētu cēloņsakarības.
S.V.6.3. Interesējas par piekļuves iespējām informācijai un satura izmantojamību sociālajos medijos, analizē dažādu pieredzi, pārliecību un vērtību lomu. Veido un izplata vēstījumu digitālajā telpā, apzinoties informācijas konstruēšanu, kritiski novērtē savas un citu dažādās identitātes, analizē pieejamā satura ietekmi.	S.O.6.3. Izmanto falsificētas informācijas pārbaudes kritērijus un metodes, analizē mediju saturu un tajā atšķir faktus, atpazīst manipulāciju un izplatītākās loģikas kļūdas.	S.A.6.3. Plānojot pētniecības darbības, argumentēti grupē procesus un notikumus nozīmīgos un mazāk nozīmīgos, lai patstāvīgi un kritiski izvērtētu dažādos informācijas avotos iegūtos faktus un viedokļus un uz to pamata izvērtētu savu viedokli.
S.V.6.4. Ar piemēriem pamato, kā sociālā saskarsme virtuālajā (digitālajā) telpā un laikā maina reālās attiecības, lai atbildīgi, empātiski izvēlētos un attīstītu atbilstošas saskarsmes metodes dažādās situācijās.	S.O.6.4. Analizē viedokļu līderu komunikāciju virtuālajā (digitālajā) telpā un laikā, lai vērtētu izvēlētas komunikācijas kultūras ietekmi uz sociālajiem procesiem un indivīda paradumiem.	S.A.6.4. Kritiski analizē privātā, valstiskā un nevalstiskā sektora komunikēšanu un sadarbību tiešsaistē, izvērtē valsts un uzņēmuma tēla veidošanas piemērus, lai diskutētu par dažādu komunikācijas kanālu izmantojuma ietekmi uz klientu (mērķauditoriju).
S.V.6.5. Novērtē komunikācijas procesa psiholoģiskos aspektus informācijas avotos, skaidro uztveres un vērtēšanas prasmju nozīmi informācijas apstrādē saistībā ar komunikatora pievilcību, lai īstenotu savas un citu intereses.	S.O.6.5. Sadarbojas, apgūstot prasmes objektīvi analizēt informāciju komunikācijā, veido deduktīvus un induktīvus spriedumus, praktiski izzina uztveres un vērtēšanas prasmju nozīmi informācijas apstrādē.	S.A.6.5. Veic padziļinātu izpēti, analizējot aktuālos pētījumus un zinātniskās interpretācijas vēsturē, sociālo zinātņu nozarēs, prognozē to nozīmi cilvēku dzīvē nākotnē. Ar saviem secinājumiem iepazīstina dažādas auditorijas.